ROZWÓJ KOMPETENCJI FINANSOWYCH UCZNIÓW

PORADNIK DLA DYREKTORÓW I RAD RODZICÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH

Ministerstwo Finansów

FUNDUSZ EDUKACJI FINANSOWEJ

WARSZAWSKI INSTYTUT BANKOWOŚCI

Sfinansowano ze środków Funduszu Edukacji Finansowej, którego dysponentem jest Minister Finansów i Gospodarki. Realizatorem Zadania jest Fundacja Warszawski Instytut Bankowości.

ROZWÓJ KOMPETENCJI FINANSOWYCH UCZNIÓW

PORADNIK DLA DYREKTORÓW I RAD RODZICÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH

Ministerstwo Finansów

FUNDUSZ EDUKACJI FINANSOWEJ

WARSZAWSKI INSTYTUT BANKOWOŚCI

Sfinansowano ze środków Funduszu Edukacji Finansowej, którego dysponentem jest Minister Finansów i Gospodarki. Realizatorem Zadania jest Fundacja Warszawski Instytut Bankowości.

Tomasz Rachwał

ROZWÓJ KOMPETENCJI FINANSOWYCH UCZNIÓW

PORADNIK DLA DYREKTORÓW I RAD RODZICÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH

WARSZAWSKI INSTYTUT BANKOWOŚCI

Warszawa 2026

Książka została wydana w ramach Zadania „Materiały edukacyjne do nauczania zagadnień finansowych w klasach IV–VIII szkoły podstawowej” sfinansowanego ze środków Funduszu Edukacji Finansowej, którego dysponentem jest Minister Finansów i Gospodarki. Realizatorem zadania jest Warszawski Instytut Bankowości.

Koordynator Zadania: Krzysztof Ostafiński (Warszawski Instytut Bankowości)

Koordynator merytoryczny Zadania: dr hab. Tomasz Rachwał, prof. UEK (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie)

Autor: dr hab. Tomasz Rachwał, prof. UEK (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie)

Recenzja merytoryczna:
dr Krzysztof Kil (Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie)
dr hab. Agnieszka Parkitna, prof. PWr (Politechnika Wrocławska)

Recenzja dydaktyczna:
mgr Anna Czarlińska-Wężyk (Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli "WOM" w Katowicach)
dr Waldemar Lib (Uniwersytet Rzeszowski)

Redakcja językowa: Judyta Boczek

Skład: efectoro.pl
Projekt okładki: efectoro.pl
Zdjęcie na okładce: Prostock-studio / Adobe Stock
Grafiki i ilustracje: Adobe Stock

Wydawca: Warszawski Instytut Bankowości

Adres wydawcy: ul. Kruczkowskiego 8; 00-380 Warszawa

ISBN: 978-83-979868-4-8
ISBN: 978-83-979868-1-7 (całość kolekcji)

Wydanie: pierwsze

Rok wydania: 2026

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie 7

1. Znaczenie edukacji finansowej we współczesnym świecie 9

2. Rola szkoły w kształtowaniu kompetencji finansowych 12

3. Edukacja finansowa w programie wychowawczo-profilaktycznym szkoły 16

4. Wykorzystanie pakietu edukacyjnego w szkole 20

5. Zakończenie 23

Literatura, dokumenty i strategie wspierające 25

Aneks 27

Załącznik 1. Spis scenariuszy lekcji 27

Załącznik 2. Spis gier 29

Załącznik 3. Spis studiów przypadków 30

Załącznik 4. Spis treści przewodnika *Rozwój kompetencji finansowych uczniów. Przewodnik dla nauczycieli szkół podstawowych* 30

Załącznik 5. Spis treści poradnika *Moja inteligencja finansowa. Poradnik dla uczniów szkół podstawowych* 31

WPROWADZENIE

Edukacja finansowa dzieci i młodzieży staje się jednym z kluczowych wyzwań współczesnej szkoły. Szybkie przemiany gospodarcze, rozwój elektronicznych usług finansowych, zmieniające się wzorce konsumpcyjne, rosnąca dostępność kredytów i różnego typu usług płatniczych oraz możliwości inwestycyjnych powodują, że coraz młodsze pokolenia wchodzą w świat finansów już we wczesnym wieku, od początku uczęszczania do szkoły podstawowej, a zwłaszcza po osiągnięciu ograniczonej zdolności do czynności prawnych. Często nie mają one jednak wystarczającej wiedzy i narzędzi, aby się w tym świecie świadomie i odpowiedzialnie poruszać. Kompetencje finansowe zaliczane są zatem współcześnie do podstawowych kompetencji życiowych, których brak może skutkować nie tylko trudnościami w dorosłym życiu, ale także problemami wychowawczymi i w relacjach społecznych już na etapie edukacji szkolnej.

Rangę tego zagadnienia podkreślają liczne dokumenty krajowe i międzynarodowe. W 2023 roku Komisja Europejska i OECD opublikowały dokument *Ramy kompetencji finansowych dla dzieci i młodzieży*[1], który w sposób systematyczny porządkuje obszary wiedzy, umiejętności i postawy niezbędne do świadomego funkcjonowania w świecie finansów. Ramy obejmują m.in. zagadnienia związane z zarządzaniem pieniędzmi, oszczędzaniem, budżetowaniem, podejmowaniem świadomych decyzji finansowych, korzystaniem z różnych usług finansowych oraz rozumieniem ryzyka. Zapisy ram stanowią ważny punkt odniesienia dla wszystkich instytucji odpowiedzialnych za edukację i są fundamentem tworzenia spójnych programów edukacji finansowej w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych.

W Polsce problematyka znaczenia edukacji ekonomicznej, w tym finansowej, jest podejmowana od wielu lat, a szczególną rolę w jej upowszechnianiu odgrywają działania Fundacji Warszawski Instytut Bankowości oraz jej partnerów z różnych instytucji finansowych, instytucji publicznych i resortów (w tym Ministerstwa Finansów) oraz środowisk akademickich i edukacyjnych. Wnioski płynące z przygotowania i konsultacji *Krajowej Strategii Edukacji Finansowej. Polityka na rzecz zwiększania kompetencji finansowych* (przyjętej przez polski rząd w 2024 roku[2]), a także z wielu działań podejmowanych w ramach Roku Edukacji Ekonomicznej 2024, zwłaszcza z wyników badań przeprowadzonych wśród nauczycieli, dyrektorów szkół i rodziców, wskazują jednoznacznie, że szkoła, obok rodziny, jest naturalnym i bardzo potrzebnym miejscem do systemowego rozwijania kompetencji finansowych dzieci i młodzieży, określanych także mianem „inteligencji finansowej". Z badań tych wynika także, że taki proces wymaga wsparcia merytorycznego i metodycznego nauczycieli, zwłaszcza szkół podstawowych, gdzie w ramowych planach nauczania nie ma przedmiotu ekonomiczno-finansowego[3].

---

[1] Komisja Europejska, OECD/INFE, *Ramy kompetencji finansowych dla dzieci i młodzieży w Unii Europejskiej*, Komisja Europejska, OECD/INFE 2023, https://finance.ec.europa.eu/document/download/7540153e-7d3b-4d81-8bed-0cf8a80be53b_pl?filename=230927-financial-competence-framework-children-youth_pl.pdf (dostęp: 13.09.2025).

[2] Rada Ministrów RP, *Krajowa Strategia Edukacji Finansowej. Polityka na rzecz rozwijania kompetencji finansowych*, Uchwała nr 71 z dnia 25 czerwca 2024 r., Warszawa 2024, https://www.gov.pl/attachment/897253d7-1429-4143-9ba5-ec1d43ea6d04 (dostęp: 13.09.2025).

[3] M. Urbaniec i in., *Edukacja ekonomiczna z perspektywy nauczycieli różnych przedmiotów w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych: raport z badania*, Fundacja Warszawski Instytut Bankowości, Warszawa 2024, https://ree2024.pl/wp-content/uploads/2025/01/Raport-z-badania-2024.12-Edukacja-ekonomiczna-z-perspektywy-nauczycieli-roznych-przedmiotow-w-szkolach-podstawowych-i-ponadpodstawowych.pdf (dostęp: 13.09.2025).

W literaturze podkreśla się, że edukacja ekonomiczno-finansowa powinna być traktowana nie tylko jako połączenie wiedzy i umiejętności praktycznych, ale także jako element szerzej rozumianego wychowania obywatelskiego i przygotowania do aktywnego udziału w życiu społecznym i gospodarczym, czyli kształtowania postaw przedsiębiorczych. Zgodnie z definicją przedsiębiorczości jako kompetencji kluczowej obejmuje ona także postawy związane z finansami, takie jak odpowiedzialność za podejmowane decyzje finansowe, gotowość do planowania wydatków i wieloletniego oszczędzania, świadomość ryzyka i umiejętność jego oceny, elastyczność w dostosowywaniu się do zmieniających się warunków ekonomicznych, a także etyczne podejście do gospodarowania zasobami. Kształtowanie takich postaw przedsiębiorczych w szkole podstawowej jest procesem długofalowym, wymagającym konsekwencji i współpracy całej społeczności szkolnej oraz odpowiedniego umocowania w programach wychowawczo-profilaktycznych. To właśnie taki program, tworzony przez szkołę podstawową w porozumieniu z radą rodziców, stanowi przestrzeń, w której edukacja finansowa może być ujęta jako priorytet wychowawczy. Należy bowiem uwzględnić fakt, że kształtowanie kompetencji w zakresie przedsiębiorczości oraz wiedza i umiejętności związane z ekonomią i finansami tylko w niewielkim stopniu zostały wpisane w podstawy programowe kształcenia ogólnego poszczególnych przedmiotów.

Celem niniejszego poradnika jest wsparcie dyrektorów szkół podstawowych i rad rodziców w takim właśnie systemowym podejściu do edukacji finansowej. Materiał wskazuje rolę szkoły w tym procesie, wyjaśnia, w jaki sposób wykorzystać przygotowany pakiet edukacyjny oraz jak integrować efekty kształcenia w zakresie finansów z praktyką szkolną. Zawiera także propozycje zapisów, które mogą zostać włączone do programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły, oraz inspiracje dotyczące angażowania rodziców i środowiska lokalnego w rozwój kompetencji finansowych uczniów.

Jak wspomniano, poradnik jest częścią większego pakietu edukacyjnego przygotowanego przez Fundację Warszawski Instytut Bankowości i partnerów w ramach projektu, realizowanego w efekcie wygrania konkursu Ministerstwa Finansów, z Funduszu Edukacji Finansowej. Pakiet ten tworzą m.in.: poradnik *Moja inteligencja finansowa* – kompendium wiedzy finansowej dla uczniów, słownik podstawowych pojęć finansowych, przewodnik dla nauczycieli, scenariusze lekcji z różnych przedmiotów wraz z prezentacjami multimedialnymi, terenowe gry edukacyjne oraz studia przypadków. Każda z części pakietu została zaprojektowana tak, by wspierać nauczycieli, uczniów i rodziców w procesie rozwijania kompetencji finansowych. Naszą intencją w przygotowaniu materiału było dostarczenie dyrektorom i radom rodziców narzędzi do świadomego planowania działań wychowawczych i tworzenia sprzyjającego środowiska dla edukacji finansowej w ich szkole.

Układ treści materiału poradnika dla dyrektorów jest podporządkowany tak rozumianemu celowi. W kolejnych rozdziałach przedstawiono zatem:

- znaczenie edukacji finansowej we współczesnym świecie,
- rolę szkoły jako instytucji wspierającej kształtowanie kompetencji finansowych,
- praktyczne wskazówki dotyczące włączania treści finansowych do programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły,
- sposoby wykorzystania w szkole oferowanego w ramach projektu pakietu edukacyjnego,
- spis odnośników do ważnych dokumentów strategicznych i literatury.

Mamy nadzieję, że ten krótki poradnik będzie nie tylko źródłem wiedzy, ale także inspiracją do podejmowania działań, które sprawią, że uczniowie szkół podstawowych będą lepiej przygotowani do odpowiedzialnego i świadomego funkcjonowania w świecie finansów.

1. ZNACZENIE EDUKACJI FINANSOWEJ WE WSPÓŁCZESNYM ŚWIECIE

Edukacja finansowa jest obecnie uznawana za jeden z kluczowych elementów szeroko rozumianej edukacji ekonomicznej, obejmującej zarówno wiedzę, jak i umiejętności oraz postawy niezbędne do świadomego i odpowiedzialnego funkcjonowania człowieka w życiu społecznym i gospodarczym. Wielu autorów traktuje ją także jako element szeroko rozumianej edukacji w zakresie przedsiębiorczości, opartej na deskrypcji przedsiębiorczości jako kompetencji kluczowej w europejskich systemach edukacji[4]. Celem niniejszego poradnika nie jest jednak akademicka dyskusja na temat relacji między tymi pojęciami (edukacja finansowa a edukacja ekonomiczna czy edukacja w zakresie przedsiębiorczości), ale ukazanie, że edukacja finansowa nie dotyczy tylko zagadnień technicznych związanych z „obsługą" pieniędzy, lecz jest procesem wychowawczym, który dotyka także świata wartości i wyborów życiowych. Jest także ważnym elementem procesu kształcenia, ponieważ stanowi jeden z fundamentów przygotowania dzieci i młodzieży do życia we współczesnym świecie.

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że edukacja finansowa powinna być traktowana jako integralna część kształcenia ogólnego, a nie dodatkowy element, który można pomijać w procesie dydaktyczno-wychowawczym szkoły[5]. Wielu badaczy i praktyków edukacji podkreśla, że współczesna szkoła odgrywa szczególną rolę w przygotowaniu uczniów do rozumienia procesów ekonomicznych i gospodarowania zasobami. Autorzy zwracają uwagę, że kształtowanie kompetencji ekonomicznych – w tym finansowych – odbywa się za pomocą zarówno treści programowych poszczególnych przedmiotów, jak i działań wychowawczych, a ich zaniedbanie może prowadzić do marginalizacji ucznia w jego przyszłym, dorosłym życiu społecznym i zawodowym. Edukacja finansowa nie może ograniczać się tylko do przekazywania definicji czy prostych umiejętności rachunkowych. Powinna ona wspierać postawy odpowiedzialności (w tym za siebie, innych i przede wszystkim za swoje decyzje mające skutki ekonomiczne), krytycznego myślenia i przedsiębiorczości, będącej nieodłączną częścią inteligencji finansowej.

Znaczenie edukacji finansowej podkreśla również *Krajowa Strategia Edukacji Finansowej*, która stanowi dokument kierunkowy dla działań instytucji publicznych, szkół, partnerów społecznych i innych interesariuszy. W *Strategii* zwraca się uwagę na trzy główne wyzwania: stosunkowo niski poziom kompetencji finansowych w polskim społeczeństwie, rosnącą złożoność rynku finansowego, zwłaszcza w dobie cyfryzacji wielu usług i ich powszechnej dostępności z różnych miejsc świata, oraz potrzebę włączania nowych pokoleń w proces świadomego korzystania z usług finansowych. *Strategia* jednoznacznie wskazuje szkołę jako kluczowy element edukacji, w którym można zapewnić powszechny i systematyczny dostęp do wiedzy oraz możliwość kształtowania umiejętności i postaw

[4] T. Rachwał, *Przedsiębiorczość jako kompetencja kluczowa w systemie edukacji*, [w:] *Kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych*, red. T. Rachwał, Wydawnictwo Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2019, s. 16–34, http://czytelnia.frse.org.pl/ksztaltowanie-kompetencji-przedsiebiorczych/ (dostęp: 13.09.2025).
[5] W. Kilar, T. Rachwał, *Przedsiębiorczość w edukacji przedszkolnej i szkole podstawowej w warunkach zmian podstawy programowej*, [w:] *Kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych…,* s. 122–141.

finansowych uczniów. Za jedną z priorytetowych grup docelowych oddziaływania *Strategii* uważa się dzieci, młodzież, rodziców, opiekunów i nauczycieli.

Potrzebę wzmocnienia edukacji finansowej potwierdzają wyniki badań prowadzonych w ramach Roku Edukacji Ekonomicznej 2024 wśród nauczycieli różnych przedmiotów, zaprezentowane w raporcie *Edukacja ekonomiczna z perspektywy nauczycieli różnych przedmiotów w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych*[6]. Z badań tych wynika, że choć większość nauczycieli dostrzega znaczenie kompetencji ekonomicznych, to jednak często brakuje im narzędzi, materiałów dydaktycznych i wsparcia w zakresie praktycznego nauczania finansów. Ponad połowa badanych wskazała, że obecne zapisy treści nauczania i wymagań podstawy programowej w tym zakresie są niewystarczające, a wśród wskazywanych barier pojawiły się m.in. brak czasu, brak specjalistycznego przygotowania oraz zbyt mała współpraca szkoły z rodzicami w tym obszarze. Te wyniki potwierdzają, że skuteczna edukacja finansowa wymaga systemowego podejścia, opartego na współdziałaniu całej społeczności szkolnej.

Warto podkreślić, że edukacja finansowa nie ogranicza się tylko, jak to czasem bywa postrzegane w społeczeństwie, do kształcenia umiejętności rachunkowych, takich jak obliczanie odsetek czy planowanie budżetu domowego. Zgodnie z nowym podejściem przedstawionym w *Ramach kompetencji finansowych dla dzieci i młodzieży* obejmuje ona cztery kluczowe obszary: 1) pieniądze i transakcje, 2) planowanie finansów i zarządzanie finansami, 3) ryzyko i korzyści oraz 4) otoczenie finansowe (obszary merytoryczne podzielono następnie na tematy, z co najmniej jednym specjalnym podtematem dla każdego tematu)[7]. W każdym z tych obszarów podkreśla się znaczenie zarówno wiedzy, jak i umiejętności oraz postaw uczniów, zgodnie z powszechnie przyjmowaną definicją kompetencji[8]. Dzięki temu edukacja finansowa zyskuje wymiar formacyjny – kształtuje świadomego obywatela, konsumenta i przyszłego pracownika oraz pracodawcę podejmującego odpowiedzialne decyzje ekonomiczne.

W polskiej debacie edukacyjnej coraz częściej podnosi się temat potrzeby zintegrowania edukacji finansowej nie tylko z podstawami programowymi poszczególnych przedmiotów szkolnych (takich jak matematyka, WOS – edukacja obywatelska, geografia), ale także z programami wychowawczymi szkół. Efektywne kształtowanie kompetencji ekonomicznych wymaga spójności treści kształcenia z programem wychowawczo-profilaktycznym, który obejmuje działania całej społeczności szkolnej. Tylko wówczas możliwe jest przejście od teoretycznego przekazu wiedzy do kształtowania praktycznych umiejętności i postaw w postaci np. wspólnego planowania budżetu klasy na wyjazd na tzw. zieloną szkołę czy realizacji projektów edukacyjnych angażujących rodziców.

Analiza wyników badań prowadzonych w ramach Roku Edukacji Ekonomicznej 2024, a obecnie Krajowego Centrum Edukacji Ekonomicznej, wskazuje również na rosnącą świadomość dyrektorów szkół i nauczycieli w tym zakresie. Wielu z nich zdaje sobie sprawę z faktu, że uczniowie coraz wcześniej spotykają się z wyzwaniami finansowymi – korzystają z kont bankowych i kart płatniczych (jak wynika z badań, dotyczy to już około dwóch trzecich 15-latków[9]), usług płatniczych, podejmują pierwsze prace dorywcze, uczestniczą w różnego typu cyfrowych transakcjach, często bardziej skomplikowanych niż zwykłe

[6] M. Urbaniec i in., *Edukacja ekonomiczna z perspektywy nauczycieli…*
[7] Komisja Europejska, OECD/INFE, *Ramy kompetencji finansowych…*
[8] T. Rachwał, *Przedsiębiorczość jako kompetencja kluczowa…*
[9] M. Sitek, O. Wasilewska, *Umiejętności finansowe młodzieży. Główne wyniki badania PISA 2022*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2024, s. 4. https://ibe.edu.pl/images/publikacje/PISA/2022/PISA-2022-Umiejetnosci-finansowe.pdf (dostęp: 15.04.2026).

zakupy w internecie. Brak odpowiedniego przygotowania może więc prowadzić do ryzykownych zachowań, zadłużania się lub podatności na różnego typu oszustwa finansowe. W tym kontekście szkoła pełni funkcję instytucji „ochronnej" i wychowawczej, która nie tylko przekazuje wiedzę, ale także uczy krytycznej oceny informacji finansowych (w tym różnego typu reklam i „okazji" zakupowych bądź inwestycyjnych), rozpoznawania zagrożeń i podejmowania decyzji ekonomicznych na podstawie ugruntowanego systemu wartości oraz ukształtowanej postawy wobec pieniędzy.

Zarówno dokumenty strategiczne, jak i wyniki badania pokazują, że edukacja finansowa nie powinna być zadaniem jednorazowym, opartym na pojedynczych inicjatywach, odbywających się np. w ramach Dnia Edukacji Finansowej, ani marginalną częścią procesu kształcenia. To długofalowa edukacja, wymagająca konsekwencji w działaniu, planowania i wsparcia instytucjonalnego. Dlatego tak ważne jest, aby w szkole znalazło się miejsce na systemowe rozwijanie kompetencji finansowych – od lekcji różnych przedmiotów, przez godziny wychowawcze, po współpracę z rodzicami i lokalnymi instytucjami. W ten sposób edukacja finansowa stanie się częścią szerszej misji szkoły – przygotowania ucznia do odpowiedzialnego życia w społeczeństwie informacyjnym i gospodarce rynkowej opartej na wiedzy.

2. ROLA SZKOŁY W KSZTAŁTOWANIU KOMPETENCJI FINANSOWYCH

Szkoła podstawowa to nie tylko miejsce przekazywania wiedzy. To przede wszystkim przestrzeń, w której kształtują się postawy i umiejętności życiowe uczniów, w tym te związane z zarządzaniem finansami. W dobie szybkich zmian gospodarczych i rosnącego wpływu technologii cyfrowych na podejmowane codziennie decyzje edukacja finansowa staje się kluczem do budowania pewności siebie u dzieci i młodzieży. Pomaga kształtować postawy, w których zamiast biernie obserwować reklamy i poddawać się bezmyślnie ich sugestiom, uczy planować wydatki w ramach swojego budżetu (kieszonkowego), czym przygotowuje do podejmowania świadomych decyzji finansowych. To właśnie szkoła może stworzyć takie środowisko, gdzie finanse nie są abstrakcją, lecz narzędziem do osiągania celów życiowych, a nawet realizacji marzeń. Szkoła podstawowa, jako instytucja zakorzeniona dobrze w lokalnej społeczności, łącząc proces kształcenia z realiami życia poza murami placówki, ma unikalną szansę na zapewnienie uczniom holistycznego rozwoju. Za pomocą różnego typu działań może stać się pomostem między teorią a praktyką, wzmacniającym nie tylko wiedzę, ale też emocjonalną gotowość uczniów do radzenia sobie z wyzwaniami finansowymi. To właśnie tu, w klasach pełnych entuzjazmu (charakterystycznego dla młodych ludzi), rodzi się pokolenie, które jutro będzie podejmować świadome wybory – od oszczędzania na wakacje, przez zrozumienie wartości pracy, po inwestowanie.

W sercu tego procesu stoi dyrekcja szkoły jako główny organizator procesu kształcenia. To dyrektor – lider może zainicjować w swojej placówce serię małych, ale konsekwentnych kroków, które włączą edukację finansową w rytm szkolnego życia i pozwolą uzyskać efekt synergii w tym zakresie we współpracy z rodzicami i otoczeniem lokalnym. Czasem nawet drobne inicjatywy i pomysły mogą znacząco poprawić zdolność do osiągania efektów kształcenia w edukacji finansowej. Przykładem takiej inicjatywy jest włączenie problematyki edukacji finansowej w program zebrania rady pedagogicznej na początku roku szkolnego, tak, aby dyskusja na ten temat nie tyle była wykładem dyrekcji czy rutynową naradą, ile stała się przestrzenią do wymiany doświadczeń, a nawet osobistych historii związanych z finansami, co buduje atmosferę otwartości i inspiruje do kreatywnego podejścia do nauczania włączającego elementy finansowe w treści poszczególnych przedmiotów. Ważne jest wprowadzenie cyklicznych działań i wpisanie ich do kalendarza tematycznego pracy szkoły, w którym np. październik stanie się „miesiącem oszczędzania". Uczniowie mogą w jego ramach planować swój budżet zbudowany z poczynionych oszczędności na wcześniej wybrane zakupy. Warto zachęcić wychowawców, aby wygospodarowali 15 minut podczas każdej godziny wychowawczej w tym miesiącu (a może także w innych) na rozmowy o priorytetach oszczędzania. Ciekawą inicjatywą może być też obchodzenie w październiku Dnia Edukacji Finansowej (organizowanego od lat w Polsce) ze specjalnie przygotowanym programem dla całej szkoły. Może on obejmować różnego typu gry i konkursy o tematyce ekonomicznej, czy też debaty o ważnych problemach związanych z finansami (np. „Czy państwo powinno pomagać osobom, które popadły w nadmierne zadłużenie przez swoje nieodpowiedzialne decyzje zakupowe?"). Podobne inicjatywy można podejmować także w ramach Światowego Tygodnia Przedsiębiorczości (*Global Entrepreneurship Week*), organizowanego z reguły w listopadzie

każdego roku[10] i Światowego Tygodnia Pieniądza (*Global Money Week*), organizowanego zazwyczaj w marcu każdego roku[11]. Równie istotne może być włączanie uczniów w planowanie budżetu wydarzeń szkolnych czy klasowych, np. wyjazdu na zieloną szkołę (dobrze byłoby, gdyby wyjazd ten nie ograniczał się do wykupienia oferty w biurze turystyki szkolnej). Regularność tego typu inicjatyw może rozbudzić ciekawość uczniów – dzieci, które wcześniej unikały matematyki jako trudnej, mogą zacząć z entuzjazmem obliczać procenty w kontekście oszczędzania na różne cele, dostrzegając praktyczne zastosowanie liczb. W młodszych klasach może to być choćby konkurs na plakat czy rysunek związany z tematyką finansów. Monitorowanie efektów takich działań, np. za pomocą krótkiej ankiety przeprowadzonej wśród uczniów na temat ich zainteresowania tematyką finansową i podejmowanymi inicjatywami, pozwala na bieżąco dostosowywać inicjatywy do potrzeb społeczności szkolnej.

W celu zachęcenia nauczycieli do korzystania z oferowanych w ramach niniejszego projektu elementów pakietu edukacyjnego dyrekcja powinna tworzyć środowisko wspierające innowacje pedagogiczne. Ważne wydaje się zorganizowanie warsztatu wprowadzającego, podczas którego nauczyciele w małych grupach przetestują niektóre scenariusze lekcji, np. odkrywając, jak gra planszowa o budżecie domowym zamienia abstrakcyjne równania matematyczne w ekscytującą „opowieść o życiu", czy jak analiza tekstu literackiego (np. *Bankructwa małego Dżeka* Janusza Korczaka) na języku polskim staje się lekcją o wartości pieniądza i odpowiedzialności za podejmowane decyzje. Istotne jest podkreślenie, że pakiet to nie dodatkowe obciążenie dla nauczycieli, lecz sposób na uczynienie lekcji bardziej angażującymi. Ułatwić wprowadzanie materiałów do użytku szkolnego może system mentoringu, w którym doświadczeni nauczyciele wspierają mniej doświadczonych. Warto również zachęcać nauczycieli do osadzenia proponowanych materiałów w lokalnym kontekście. Nauczyciele mogą dostosować gry terenowe dostępne w pakiecie do miejscowych uwarunkowań, co nada materiałom bardziej odczuwalny charakter i zwiększy ich atrakcyjność w oczach uczniów, widzących w tym związek z życiem codziennym.

W tym kontekście warto zwrócić uwagę na zadania dyrektora szkoły, do którego należeć będzie przede wszystkim:

- koordynacja pracy nauczycieli różnych przedmiotów, tak by włączali w treści przedmiotowe elementy edukacji finansowej oraz wykorzystywali przygotowane scenariusze i materiały,
- zapewnienie szkole odpowiednich zasobów do kształtowania kompetencji finansowych, np. podręczników i poradników, gier edukacyjnych, materiałów multimedialnych,
- wspieranie nauczycieli poprzez umożliwianie im udziału w szkoleniach i wymianie doświadczeń,
- wpisanie edukacji finansowej do programu wychowawczo-profilaktycznego, tak, aby znalazła się ona wśród celów szkoły i była powiązana z procesem kształcenia (o czym szerzej w kolejnym rozdziale),
- angażowanie rodziców i opiekunów w działania edukacji finansowej, traktowanie ich jako partnerów, którzy współtworzą kulturę finansową szkoły.

Dyrektor nie musi być ekspertem w zakresie ekonomii i finansów. Jego rolą jest stworzenie warunków, w których nauczyciele i uczniowie będą mogli rozwijać swoje kompetencje w tym zakresie.

[10] https://www.genglobal.org/; https://tydzienprzedsiebiorczosci.pl/
[11] https://globalmoneyweek.org/; https://www.knf.gov.pl/co_robimy/edukacja_finansowa/Global_Money_Week

W tym miejscu warto zwrócić uwagę na to, czym jest kultura finansowa szkoły. Pojęcie to oznacza, że wartości związane z odpowiedzialnością, uczciwością, planowaniem finansów i gospodarnością powinny być obecne w codziennym życiu placówki. Przykładowymi elementami kultury finansowej mogą być:

- transparentne zarządzanie funduszami szkolnymi i klasowymi,
- włączanie uczniów do planowania budżetu szkolnych wydarzeń,
- działania ekologiczno-finansowe (np. oszczędzanie energii jako element gospodarności),
- promowanie postaw etycznych w relacjach z instytucjami i partnerami szkoły.

Tak rozumiana kultura szkoły ma ogromne znaczenie wychowawcze – uczniowie uczą się finansów nie tylko na lekcjach czy zajęciach dodatkowych, ale także obserwując, jak funkcjonuje instytucja, w której spędzają codziennie wiele godzin. To także wysłanie jasnego sygnału do kadry pedagogicznej, że sprawy finansowe są ważne zarówno w edukacji, jak i w funkcjonowaniu placówki.

Nauczyciele, jako kluczowi aktorzy edukacji finansowej, są oczywiście siłą napędową tego procesu. To oni w pierwszej kolejności (obok rodziców) budują most do świata finansów. Jest to o tyle ważne, że w szkole podstawowej nie ma osobnego przedmiotu obejmującego edukację ekonomiczno-finansową, nie ma więc jednego nauczyciela przedmiotowego, który czułby się odpowiedzialny za treści finansowe kształcenia. Dlatego nasz pakiet edukacyjny zawiera gotowe narzędzia dla nauczycieli różnych przedmiotów, np. scenariusze na lekcje matematyki, gdzie procenty znajdują swoje zastosowanie w symulacji oszczędzania, czy dla nauczycieli historii, gdzie średniowieczne targi uczą o handlu. Dyrektor może ułatwić dostęp do tych materiałów, tworząc w szkole (np. w pokoju nauczycielskim) „kącik finansowy" – przestrzeń z segregatorami zawierającymi zeszytowe pakiety scenariuszy, gotowe do użycia. Regularne spotkania na temat efektów realizacji działań w zakresie edukacji finansowej, np. raz na kwartał lub semestr, pozwolą nauczycielom dzielić się sukcesami w tym zakresie. Taka wymiana doświadczeń buduje poczucie wspólnoty, w której edukacja finansowa staje się pasją, a nie obowiązkiem do wykonania. Oczywiście należy zdawać sobie sprawę z braku możliwości organizowania zbyt często różnych zebrań grona nauczycielskiego, ale tematykę edukacji można połączyć z innymi omawianymi sprawami, np. kwestiami wychowawczymi, nadając jej w ten sposób znaczenie i doceniając rangę w przygotowaniu dzieci i młodzieży do życia. Ważne jest, aby dyrekcja szkoły oficjalnie doceniła wysiłki nauczycieli w zakresie edukacji finansowej, ponieważ często są to działania, które wykraczają poza zwykły zakres obowiązków nauczyciela danego przedmiotu.

Takie podejście wpisuje się w założenia nowej podstawy programowej, która obowiązywać będzie od września 2026 roku[12] równolegle z poprzednią, sukcesywnie zastępowaną podstawą programową (z 2017 roku, w wersji zmodyfikowanej m.in. w 2024 i 2025 roku[13]). W jej ramach przewidziano realizację modułu ekonomiczno-finansowego. Jego celem jest m.in. przygotowanie uczniów do świadomego poruszania się w świecie finansów

[12] *Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym* (Dz.U. z 2026 r., poz. 378, z późn. zm.).

[13] *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej* (Dz.U. z 2017 r., poz. 356, z późn. zm.).

osobistych. Jest to więc narzędzie do budowania świadomości ekonomicznej oraz rozwoju inteligencji finansowej dzieci i młodzieży. Treści modułu są zintegrowane z podstawą programową poszczególnych przedmiotów (w tym klas IV–VIII), przede wszystkim matematyki, geografii, edukacji obywatelskiej i zajęć praktyczno-technicznych. Oprócz tego także w innych przedmiotach (np. języku polskim, historii, informatyce) są przewidziane treści nauczania – wymagania szczegółowe związane z edukacją ekonomiczno-finansową, w ramach której kształtowane są świadomość ekonomiczna i postawy odpowiedzialności za własne decyzje finansowe[14]. Proponowane w niniejszym poradniku działania bardzo dobrze wpisują się więc w zapisy nie tylko „starej", ale także nowej podstawy programowej z 2026 roku.

Istotną rolę w zakresie utrwalania i rozszerzania wiadomości wdrażanych w ramach pakietu odgrywają również rodzice, którzy mogą wzmacniać przekaz edukacyjny w domach. Stąd konieczne jest uświadomienie rodziców o potrzebie synergicznego działania w tym zakresie. Może to się odbywać w ramach różnego typu spotkań z nimi, organizowanych np. przy okazji wywiadówek, co pozwala rodzicom uświadomić sobie, jaką wiedzę i jakie umiejętności dzieci nabywają w szkole, co zwiększa ich motywację do rozmów o finansach w domu. Stąd w pakiecie znalazły się także propozycje scenariuszy zebrań z rodzicami. Dyrektor może zaproponować radzie rodziców współorganizację Dnia Edukacji Finansowej albo nawet dłuższego wydarzenia, jakim może być Tydzień Inteligencji Finansowej, z warsztatami opartymi na scenariuszach z pakietu. Jest to o tyle korzystne, że wśród rodziców jest zapewne wielu pracowników instytucji finansowych lub działów finansowych przedsiębiorstw, którzy chętnie podzielą się swoją wiedzą oraz doświadczeniem i w ten sposób wspomogą merytorycznie organizację takich wydarzeń. To nie tylko angażuje rodziców, ale też buduje więzi między szkołą a społecznością lokalną, dzięki czemu jeszcze bardziej wzmacnia się efekty kształcenia w tym zakresie.

Zatem kierowana przez zaangażowanego dyrektora szkoła podstawowa powinna stać się miejscem, gdzie edukacja finansowa staje się naturalną częścią życia uczniów. Za pomocą inspirujących warsztatów, różnego typu systemów motywacyjnych dla nauczycieli i współpracy z radą rodziców placówka może z powodzeniem, bez dużych nakładów pieniężnych, budować środowisko, w którym dzieci z entuzjazmem będą odkrywać świat finansów.

[14] Więcej o edukacji ekonomiczno-finansowej i module w ramach nowej podstawy programowej w publikacji: Rachwał, T., Waliszewski, K., Musiał, M., Warchlewska, A., Wojciechowska, M., *Moduł ekonomiczno-finansowy w szkole podstawowej. Komentarz dydaktyczny* [w przygotowaniu], Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2026.

3. EDUKACJA FINANSOWA W PROGRAMIE WYCHOWAWCZO-PROFILAKTYCZNYM SZKOŁY

Program wychowawczo-profilaktyczny (PWP) szkoły, zgodnie z ustawą *Prawo oświatowe*[15], stanowi fundament działań wspierających wszechstronny rozwój uczniów, łączący wychowanie z profilaktyką. Oparty jest on na corocznej diagnozie potrzeb rozwojowych, uwzględniającej czynniki ryzyka, na które narażone są dzieci i młodzież. Program wychowawczo-profilaktyczny uchwalany jest przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną. Taka konstrukcja wynika z faktu, że zgodnie z nadrzędnym w stosunku do *Prawa oświatowego* art. 48 ust. 1 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*[16] to rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnym przekonaniem. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania. Stąd ważna rola rodziców w kształtowaniu PWP. Szkolny zestaw programów nauczania oraz program wychowawczo-profilaktyczny szkoły powinny tworzyć spójną całość i nawzajem się uzupełniać.

Jak już wspomniano wcześniej, dla uczniów klas IV–VIII, będących w wieku ok. 10–15 lat, edukacja finansowa jest szczególnie istotna, ponieważ zaczynają oni w tym okresie podejmować świadome decyzje finansowe, często pod wpływem mediów społecznościowych, presji rówieśniczej czy pierwszych doświadczeń z wydawaniem własnych pieniędzy (najczęściej kieszonkowego lub prezentów pieniężnych od rodziny). Wpisanie elementów wychowania ekonomicznego (jak w wielu środowiskach, zwłaszcza harcerskich, określa się edukację ekonomiczną ukierunkowaną głównie na kształtowanie postaw i związanych z nimi umiejętności) do PWP, w zgodzie z zapisami podstawy programowej, takimi jak kształtowanie postaw przedsiębiorczych czy umiejętności odpowiedzialnego korzystania z pieniędzy i usług z nimi związanych, pozwala wyposażyć uczniów w kompetencje finansowe. Program, uchwalany przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną, z możliwością interwencji dyrektora we współpracy z organem nadzoru w razie braku zgody tych gremiów, zapewnia akceptację społeczności szkolnej dla realizacji celów działania szkoły w zakresie wychowania i profilaktyki. Edukacja finansowa, wpleciona w PWP, staje się integralną częścią szkolnego życia – przygotowuje uczniów do radzenia sobie w dynamicznie zmieniającym się świecie, zwłaszcza w wymiarze gospodarczym. Takie podejście nawiązuje do ustawowej definicji wychowania rozumianego jako „wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej", które powinno być „wzmacniane i uzupełniane przez działania z zakresu profilaktyki problemów dzieci i młodzieży"[17]. W świetle tego zapisu wychowanie ekonomiczne związane z kształtowaniem postaw odpowiedzialności finansowej idealnie wpisuje się w cele systemu oświaty i funkcjonowania szkół dotyczące rozwoju ku pełnej dojrzałości.

[15] Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. *Prawo oświatowe* (Dz.U. z 2017 r., poz. 59, z późn. zm.).
[16] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 r., (Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483, z późn. zm.).
[17] Art. 1 ustawy *Prawo oświatowe*.

Włączenie edukacji finansowej do PWP powinno rozpocząć się od diagnozy potrzeb, przeprowadzonej np. za pomocą ankiety wypełnianej przez uczniów klas IV–VIII i rodziców. Celem będzie zbadanie znajomości problematyki budżetowania, oszczędzania czy rozpoznawania ryzyk finansowych, takich jak impulsywne zakupy online czy uleganie zbyt „okazyjnym" ofertom inwestycyjnym. Wyniki, wskazujące np. na trudności w odróżnianiu reklam od rzetelnych informacji finansowych, pozwalają formułować cele dostosowane do tej grupy wiekowej. Dzięki inspiracji płynącej z *Ram kompetencji finansowych dla dzieci i młodzieży* zapisy PWP mogą wspierać rozwój umiejętności, takich jak planowanie finansowe czy krytyczna ocena produktów finansowych.

Ogólne cele wychowawcze szkoły w zakresie edukacji finansowej zapisane w PWP mogą wyglądać następująco:

- kształtowanie u uczniów postaw odpowiedzialności za podejmowane decyzje finansowe,
- wdrażanie do planowania i gospodarowania środkami finansowymi w perspektywie krótkoterminowej i długoterminowej,
- budowanie świadomości ekonomicznej i konsumenckiej,
- kształtowanie nawyku oszczędzania i długofalowego planowania finansowego,
- rozwijanie świadomości znaczenia uczciwości i etyki w działaniach finansowych,
- rozwijanie zdolności oceny ryzyka i podejmowania decyzji ekonomicznych w warunkach niepewności,
- przygotowanie do aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym.

Natomiast przykładowy zapis w sekcji dotyczącej konkretnych działań wychowawczych może wyglądać następująco „W klasach IV–V uczniowie wezmą udział w projekcie »Budżet na marzenia klasowe«, podczas którego w grupach zaplanują wydatki na wybrany cel (np. klasowy piknik): nauczą się hierarchizacji potrzeb i porównywania kosztów. Działanie to rozwija umiejętność równoważenia dochodów i wydatków oraz wspiera realizację podstawy programowej z matematyki i kształtuje postawy odpowiedzialności finansowej". Taki zapis zachęca do praktycznych ćwiczeń, angażuje uczniów w realistyczne scenariusze, które budują świadomość finansową poprzez aktywne uczestnictwo w budżetowaniu konkretnego przedsięwzięcia.

Dla klas VI–VIII, gdzie młodzież jest bardziej narażona na wpływy zewnętrzne, np. z mediów społecznościowych, PWP może zawierać zapisy profilaktyczne, odnoszące się do ryzyka oszustw finansowych. Przykładowy zapis: „W klasach VII–VIII zostanie wprowadzony cykl zajęć »Bezpieczne finanse online«, podczas którego uczniowie przeanalizują przykłady phishingu, smishingu i fałszywych ofert finansowych. Dzięki temu nauczą się rozpoznawania sygnałów ostrzegawczych, takich jak nacisk na szybkie decyzje zakupowe, co wpisuje się w realizację podstawy programowej edukacji obywatelskiej/WOS-u w zakresie ochrony praw konsumenta". Taki zapis, inspirowany *Ramami kompetencji*, rozwija umiejętność identyfikacji oszustw finansowych w cyfrowym świecie[18]. Rada rodziców może wzbogacić takie działania, organizując popołudniowe lub wieczorne dyskusje, co można w PWP zapisać następująco: „Rada rodziców zorganizuje tzw. popołudnia lub wieczory finansowe

[18] Warto w tym miejscu zwrócić także uwagę na ciekawe narzędzie cyfrowe dostępne na stronie https://konsument.edu.pl, możliwe do wykorzystania w edukacji szkolnej (również w starszych klasach szkoły podstawowej). Zostało ono opracowane na zlecenie UOKiK w ramach projektu „Konsument cyberbezpieczny – aktywna edukacja" i służy rozpowszechnianiu wiedzy o prawach i ochronie praw konsumenta w internecie.

dla rodzin, podczas których omówiony zostanie wpływ influencerów na decyzje zakupowe uczniów. Będzie to wsparcie dla rozmów o finansach między rodzicami a dziećmi i wzmocni więzi między szkołą a rodzinami uczniów". To działanie koreluje z celem PWP dotyczącym wspomagania roli wychowawczej rodziny i zwiększa spójność programu.

Integracja edukacji finansowej z innymi celami PWP pozwala na uzyskanie efektu synergii, który wzmacnia postawy prospołeczne i przedsiębiorcze dzieci oraz młodzieży. W kontekście zrównoważonego rozwoju (ekorozwoju), uwzględnionego w podstawie programowej m.in. geografii czy biologii, można zaproponować zapis: „W klasach V–VII uczniowie wezmą udział w projekcie »Odpowiedzialne finanse dla planety«, w którym w ramach warsztatów będą rozwijać świadomość wpływu decyzji finansowych na środowisko na podstawie doświadczeń związanych z organizacją zbiórki funduszy na szkolny ogródek". Taki zapis wskazuje na wspieranie rozwoju kompetencji finansowych uczniów i jednoczesne promowanie postawy odpowiedzialności ekologicznej oraz współpracy w zespole.

W obszarze profilaktyki zagrożeń cyfrowych w PWP można przewidywać przykładowo: „Dla klas VI–VIII wprowadzone zostaną warsztaty »Cyfrowy portfel«, podczas których nauczyciele wraz z zaproszonymi rodzicami omówią zabezpieczenia przed oszustwami finansowymi, takie jak silne hasła czy unikanie klikania w podejrzane linki, co połączy edukację finansową z edukacją na temat bezpieczeństwa online". To działanie, angażując rodziców, wzmacnia ich rolę jako osób chroniących przed ryzykiem, np. oszustwami podczas zakupów elektronicznych. Włączanie rodziców w takie działania ma szczególną wartość, gdyż uczniowie widzą, że ich opiekunom zależy na tej sprawie, zatem musi być ona ważna w ich życiu. W trakcie warsztatów warto, aby rodzice i nauczyciele wzmacniali ten przekaz, opowiadając historie związane z takimi oszustwami z ich życia.

Edukacja finansowa może być także zintegrowana z kształtowaniem postaw przedsiębiorczych za pomocą projektów międzyprzedmiotowych. Przykładowy zapis dla takiego działania to: „W klasach VI–VIII zorganizowany zostanie »Szkolny festiwal przedsiębiorczości«, w ramach którego uczniowie stworzą uproszczone biznesplany przedsiębiorstw działających w sektorze proekologicznych usług i produkcji ekologicznych gadżetów". Taki projekt będzie się łączyć także z lekcjami geografii (analiza lokalnego rynku, problematyka sektora produkcyjnego i usługowego). Działania wychowawcze mogą być wzmacniane w ramach pozalekcyjnych zajęć Kółka Finansowego (lub Kółka Przedsiębiorczości) dla chętnych uczniów, w trakcie których można wykorzystać planszowe lub terenowe gry edukacyjne z dostarczonego pakietu. Takie działania szkoły budują środowisko, w którym finanse stają się praktyczną przygodą, a uczniowie z chęci, a nie przymusu będą w nich uczestniczyć.

W opisie sylwetki absolwenta szkoły, będącym z reguły stałą częścią PWP, sprawy finansowe mogą być traktowane jako element dojrzałości uczniów. Przykładowy zapis w tym zakresie może wyglądać następująco: „Absolwent (uczeń kończący szkołę podstawową) jest oszczędny i odpowiedzialny finansowo, racjonalnie planuje wydatki, krytycznie ocenia oferty konsumenckie, szanuje wartość pracy i zasobów, jest odporny na oszustwa finansowe i świadomy wpływu decyzji finansowych na środowisko". Ważne jest, aby nie mieć oporów w proponowaniu takich zapisów w PWP – wpisują się one przecież dobrze w koncepcję wychowania ekonomicznego i profilaktyki przed oszustwami finansowymi.

Praktyczne wdrożenie w życie zapisów PWP wymaga harmonogramu i stworzenia kalendarza działań w roku szkolnym, wskazującego konkretne terminy poszczególnych

przedsięwzięć, co ułatwi racjonalne ich planowanie oraz zaangażowanie pracowników szkoły i rodziców w ich realizację. Poszczególne zadania określone w harmonogramie działań powinny odpowiadać przyjętym celom z zakresu wychowania i profilaktyki, a odpowiedzialność za ich realizację powinna zostać przypisana konkretnym osobom. Zadania powinny być konkretne i spójne z pozostałymi elementami PWP. Harmonogram wymaga dostosowania do realiów funkcjonowania konkretnej szkoły oraz jej potrzeb wynikających z diagnozy sytuacji wychowawczej i zapotrzebowania na działania profilaktyczne w środowisku konkretnej placówki.

Ważnym elementem wzmocnienia realizacji elementów finansowych w PWP są szkolenia z tego zakresu organizowane dla kadry pedagogicznej. Mając świadomość, że w szkołach podstawowych jest niewielu nauczycieli z wykształceniem ekonomicznym (ze względu na brak osobnego przedmiotu edukacji ekonomicznej), wskazane by było, aby kadra pedagogiczna wzięła udział w warsztatach z zakresu rozwijania kompetencji finansowych uczniów, tak aby swobodnie korzystać z oferowanego pakietu materiałów dla nauczycieli.

Podsumowując, wpisanie edukacji finansowej do PWP to szansa na przygotowanie dzieci i młodzieży do świadomego poruszania się w świecie finansów. Precyzyjne zapisy, oparte na diagnozie i zintegrowane z zapisami podstawy programowej kształcenia ogólnego, wspierają kształtowanie odpowiedzialnych postaw i rozwój praktycznych umiejętności – od budżetowania po ochronę przed oszustwami. Ścisła współpraca dyrekcji i nauczycieli z radą rodziców, nie tylko w tworzeniu i uchwalaniu PWP, ale też w jego realizacji, zapewnia autentyczność i praktyczną użyteczność programu. Z kolei zaangażowanie wszystkich interesariuszy w takie działania, jak organizacja festiwali czy warsztatów, wpływa na podniesienie poziomu edukacji finansowej w szkole. Kreatywne wykorzystanie tych zapisów w praktyce szkolnej powinno przynieść efekty w postaci wykształcenia u uczniów postawy dokonywania świadomych wyborów i gotowości stawiania czoła ekonomicznym wyzwaniom współczesności. Należy jednak zaznaczyć, że przedstawione wyżej propozycje mają charakter modelowy, a zakres ich wdrożenia zależy od możliwości konkretnej placówki.

4. WYKORZYSTANIE PAKIETU EDUKACYJNEGO W SZKOLE

Pakiet edukacyjny przygotowany w ramach realizacji projektu to kompleksowe narzędzie wspierające nauczycieli, dyrektorów oraz rodziców w procesie kształtowania kompetencji finansowych uczniów. Jego wartość wynika nie tylko z jakości merytorycznej, lecz także z praktycznej użyteczności – każdy element został zaprojektowany tak, aby można go było łatwo zastosować w codziennej pracy dydaktycznej i wychowawczej.

Oferowany zestaw **scenariuszy do prowadzenia lekcji i innych zajęć edukacyjnych** to odpowiedź na wyzwania współczesnej edukacji. To inspirujące narzędzie dla nauczycieli klas IV–VIII, które pozwala uatrakcyjnić lekcje oraz zintegrować edukację finansową z podstawą programową różnych przedmiotów: od matematyki i języka polskiego, przez historię, geografię i WOS, po język angielski, doradztwo zawodowe, godziny wychowawcze i lekcje biblioteczne. Co więcej, przewidziano także propozycje scenariuszy zebrań z rodzicami, zachęcających do współuczestniczenia w procesie kształtowania inteligencji finansowej dzieci. To niezwykle istotne, ponieważ wiele umiejętności i postaw finansowych formuje się właśnie w środowisku domowym.

Scenariusze lekcji, jako jeden z podstawowych elementów pakietu, nie tylko realizują wybrane zapisy *Ram kompetencji finansowych dla dzieci i młodzieży* (grupa wiekowa 11–15 lat), ale także odwołują się do treści podstawy programowej kształcenia ogólnego. Mogą być one realizowane również w ramach nowej podstawy programowej dla szkół podstawowych, wprowadzanej sukcesywnie od września 2026 roku, wpisują się bowiem dobrze w założenia modułu ekonomiczno-finansowego, który jest przewidziany w jej koncepcji. Każdy scenariusz zakłada realizację celów kształcenia w trzech wymiarach – wiedzy, umiejętności i postaw, z naciskiem na bardziej praktyczne kategorie celów. Chodzi o to, aby uczniowie zapamiętywali definicje, jak również potrafili przełożyć wiedzę finansową na konkretne działania: planowanie budżetu, podejmowanie decyzji konsumenckich, rozpoznawanie ryzyka czy ocenę i rozumienie wartości oszczędzania. Scenariusze wykorzystują różnorodne metody aktywizujące, takie jak burza mózgów, dyskusje, gry dydaktyczne czy projekty grupowe, a także formy pracy indywidualnej, grupowej i zbiorowej. Dzięki temu lekcje są dynamiczne i atrakcyjne, a uczniowie uczą się poprzez doświadczenie i zaangażowanie.

Każdy scenariusz zawiera zestaw narzędzi ułatwiających pracę nauczyciela: karty pracy z co najmniej dwoma zadaniami, które bezpośrednio angażują uczniów, prezentacje multimedialne z materiałami źródłowymi, wizualizacjami i instrukcjami do gier, a także zestaw pytań testowych pozwalających na szybką ewaluację zdobytej wiedzy. To sprawia, że pakiet nie jest jedynie materiałem do jednorazowego użycia, ale stanowi bazę, którą można adaptować i rozwijać w zależności od potrzeb klasy. Dodatkowo, każda część zestawu do poszczególnych przedmiotów bądź typów zajęć opatrzona jest przedmową wyjaśniającą powiązania treści z zapisami obydwu podstaw programowych, które równolegle będą obowiązywać od roku szkolnego 2026/2027, a także ramami kompetencji finansowych,

co ułatwia nauczycielom wpisanie zajęć w szerszy kontekst wychowawczo-dydaktyczny szkoły. Spis oferowanych scenariuszy do poszczególnych przedmiotów znajduje się w aneksie (załącznik nr 1).

Pakiet scenariuszy wzbogacony został o **grę planszową** „Galaktyczne finanse", **gry terenowe** i **studia przypadków**, które stanowią wyjątkową wartość dodaną (spis gier i studiów przypadków w aneksie – załączniki nr 2 i 3). Gry pozwalają na uczenie się finansów poprzez zabawę, współpracę i rywalizację, a studia przypadków dają uczniom możliwość analizy realistycznych sytuacji życiowych. To właśnie dzięki nim uczniowie ćwiczą umiejętności krytycznego myślenia, dostrzegania konsekwencji decyzji finansowych oraz rozwiązywania problemów. Z kolei gry terenowe rozwijają zarówno wiedzę, jak i umiejętność podejmowania decyzji w warunkach ograniczonych zasobów, a ich atrakcyjna forma „w terenie" sprzyja integracji klasy i budowaniu pozytywnego klimatu wokół nauki finansów.

Szczególne miejsce w pakiecie zajmuje **przewodnik dla nauczycieli**, który stanowi wsparcie metodyczne, a także inspirację do rozwijania pasji dydaktycznej. Jest on adresowany do wszystkich nauczycieli klas IV–VIII, niezależnie od nauczanego przedmiotu, w tym także do wychowawców, którzy odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu postaw uczniów. Przewodnik łączy w sobie dwa elementy: syntetyczne wprowadzenie w świat edukacji finansowej oraz zestaw praktycznych wskazówek dotyczących prowadzenia zajęć (spis treści w aneksie – załącznik nr 4). Z jednej strony zawiera on przystępnie zarysowane podstawy wiedzy finansowej, które pozwalają czuć się pewnie w pracy z uczniami także osobom, które nie mają wykształcenia ekonomicznego. Z drugiej strony – daje podpowiedzi konkretnych rozwiązań dydaktycznych, pokazujących, jak włączać zagadnienia finansowe w różnych przedmiotach, jak korzystać z metod aktywizujących, a także jak motywować uczniów do samodzielnego poszukiwania rozwiązań, w tym z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych.

Przewodnik ten wyraźnie wskazuje, że edukacja finansowa nie może być traktowana jako dodatkowe „obciążenie" szkolnego zestawu programów nauczania, lecz jako szansa na uatrakcyjnienie lekcji i rozwijanie kompetencji kluczowych, w tym kompetencji w zakresie przedsiębiorczości. Podkreśla również, że uczniowie szkół podstawowych już dziś stykają się ze światem finansów – ponad 60% nastolatków posiada własne konto bankowe i korzysta z aplikacji mobilnych – dlatego tak ważne jest, by szkoła przygotowywała ich do świadomego korzystania z tych narzędzi. Struktura poradnika dla nauczycieli sprawia, że można go wykorzystywać zarówno jako całościowy przewodnik po edukacji finansowej, jak i jako materiał do doraźnego wsparcia w przygotowaniu pojedynczych zajęć. Pierwsza część wprowadza w podstawowe zagadnienia i rolę kompetencji finansowych w rozwoju ucznia. Druga prezentuje praktyczne aspekty wprowadzania dzieci w świat finansów – od budżetu domowego po zrozumienie roli państwa i instytucji gospodarczych. Trzecia natomiast zawiera zestaw rekomendacji metodycznych, które pomagają urozmaicać lekcje i lepiej angażować uczniów. Przewodnik jest więc nie tylko materiałem towarzyszącym scenariuszom, ale również – a wręcz: przede wszystkim – fundamentem ich zastosowania. To dzięki niemu nauczyciele mogą świadomie wybierać i adaptować zaproponowane rozwiązania do specyfiki swojej klasy, a jednocześnie rozwijać własne kompetencje zawodowe.

Ważnym elementem pakietu jest także **poradnik wiedzy finansowej *Moja inteligencja finansowa*** – książka dla uczniów zawierająca podstawowe informacje, definicje i wyjaśnienia kluczowych zjawisk ekonomicznych (spis treści – załącznik nr 5 w aneksie). Każdy z podrozdziałów rozpoczyna się ciekawą historyjką finansową opartą na zabawnych

i intrygujących dialogach bohaterów. Jest to więc pomoc dydaktyczna głównie dla uczniów, ale z powodzeniem może być ona wykorzystana przez nauczycieli w trakcie prowadzenia zajęć. Kompendium uzupełnia **słownik podstawowych pojęć finansowych**, który może służyć zarówno jako podręczny materiał dla ucznia, jak i jako punkt odniesienia dla nauczyciela podczas omawiania trudniejszych zagadnień. Włączenie tych materiałów do pracy szkolnej zwiększa spójność terminologiczną i ułatwia systematyczne rozwijanie kompetencji finansowych.

Pakiet jest uzupełniony przez niniejszy **poradnik dla dyrektora szkoły i rad rodziców**, którego rolą jest wskazanie, jak w praktyce wykorzystać pakiet w procesie wychowawczym i profilaktycznym szkoły.

Pakiet edukacyjny może być wykorzystany w ramach poszczególnych przedmiotów, a także w życiu szkoły jako instytucji. Uczniowie mogą brać udział w projektach klasowych związanych z planowaniem budżetu szkolnych wydarzeń, mogą uczestniczyć w konkursach i warsztatach finansowych, a także współpracować z rodzicami na spotkaniach czy innego typu wydarzeniach poświęconych edukacji finansowej. Materiały są tak opracowane, aby można je było stosować w różnych kontekstach – zarówno podczas lekcji, jak i na zajęciach terenowych, wycieczkach, warsztatach czy zebraniach z rodzicami.

Dzięki swojej różnorodności i elastyczności pakiet edukacyjny jest narzędziem, które można wykorzystać na wiele sposobów. Daje on nauczycielom poczucie „bezpieczeństwa metodycznego", dyrektorom – wskazówki do spójnego włączania elementów edukacji finansowej do działań szkoły, a rodzicom – okazję do aktywnego uczestniczenia w procesie wychowawczym ich dzieci. Jego wdrożenie w codziennej praktyce szkolnej nie tylko wzbogaca szkolny zestaw programów nauczania, ale także przygotowuje uczniów do życia w świecie, w którym kompetencje finansowe stają się równie ważne jak umiejętności czytania czy liczenia.

5. ZAKOŃCZENIE

Systemowe wdrażanie edukacji finansowej w szkołach podstawowych stanowi kluczowy element realizacji celów zawartych w *Krajowej Strategii Edukacji Finansowej* oraz zapisów *Europejskich ram kompetencji finansowych dla dzieci i młodzieży*. Niniejszy poradnik wskazuje, że proces ten nie może ograniczać się do sporadycznych, pojedynczych inicjatyw edukacyjnych, lecz musi opierać się na trwałej integracji treści ekonomiczno-finansowych z programem wychowawczo-profilaktycznym szkoły oraz codzienną praktyką dydaktyczną. Kluczową rolę w tej strukturze odgrywają dyrektor – jako lider zmiany – oraz rada rodziców – jako partner współdecydujący o kierunkach formacji młodego pokolenia. Budowanie „inteligencji finansowej" uczniów należy zatem postrzegać w kategoriach strategicznej inwestycji w kapitał społeczny, która poprzez kształtowanie postaw odpowiedzialności i krytycznego myślenia w podejmowaniu decyzji związanych z finansami realnie minimalizuje ryzyko wykluczenia ekonomicznego przyszłych obywateli. Sukces tych działań zależy od spójności przekazu płynącego ze środowiska szkolnego i rodzinnego oraz od zapewnienia nauczycielom narzędzi metodycznych, takich jak proponowane materiały edukacyjne. Taka perspektywa pozwala postrzegać szkołę nie tylko jako miejsce transferu wiedzy, ale także jako przestrzeń kształtowania przydatnych w życiu kompetencji, co w konsekwencji powinno prowadzić nas do głębszej refleksji nad misją współczesnej szkoły i jej rolą w zakresie edukacji ekonomiczno-finansowej.

* * *

Wyobraźcie sobie Państwo szkołę, dzięki której każdy uczeń po powrocie do domu nie tylko oblicza wartość monet czy banknotów z kieszonkowego, ale też świadomie decyduje, czy wydać je na jakieś swoje mniejsze lub większe marzenie, na pomoc koledze, czy też odłożyć na przyszłą przygodę lub ważny dla niego zakup. A może nawet przeznaczyć na inwestycję, zgodnie z podejściem Roberta T. Kiyosakiego, autora słynnego *Mądrego, bogatego dziecka*[19]. Szkołę, której uczniowie z roku na rok stają się coraz bardziej odpowiedzialni i skuteczni w działaniu, nie boją się pokonywania napotykanych trudności i rozwijają swoje zdolności przywódcze zgodnie z koncepcją nawyków z książek Stephena R. Coveya[20] i jego syna, Seana Coveya[21]. Szkołę, której uczniowie nie odbierają edukacji ekonomicznej jako nudnej i trudnej, ponieważ chętnie sięgają po *Ekonomię dla ciekawych* Witolda M. Orłowskiego[22] czy ciągle aktualną lekturę napisaną ponad sto lat temu, swoisty podręcznik ekonomii i finansów dla dzieci i młodzieży – *Bankructwo małego Dżeka* Janusza Korczaka (1924, wyd. współczesne 2024). Wyobraźcie sobie Państwo siebie jako dyrektora, który patrzy na swoją placówkę nie tylko jako na budynek z salami lekcyjnymi i dobrze zorganizowanym procesem kształcenia, ale także jako na kuźnię charakterów, gdzie finanse stają się lekcją życia: odpowiedzialności, empatii i odwagi w obliczu różnych turbulencji w naszych niepewnych czasach. Wyobraźcie sobie Państwo nauczycieli nie tylko jako „wykładowców" różnych definicji, zamkniętych w bazowych treściach kształcenia swoich przedmiotów, lecz także jako zaangażowanych mentorów i wychowawców, którzy nieustannie się

[19] R.T. Kiyosaki, *Mądre bogate dziecko. Pobudź finansową inteligencję swojego dziecka*, Instytut Praktycznej Edukacji, Gniewoszów 2014.
[20] S.R. Covey, *7 nawyków skutecznego działania*, Rebis, Poznań 2007; Tenże, *8. nawyk. Od efektywności do wielkości i odkrycia własnego głosu*, Rebis, Poznań 2005.
[21] S. Covey, *7 nawyków skutecznego nastolatka*, Rebis, Poznań 2016.
[22] W.M. Orłowski, *Ekonomia dla ciekawych, czyli co zeznał porwany profesor*, Rebis, Poznań 2022.

dokształcają, rozumiejąc, że edukacja finansowa nie polega jedynie na nauce budżetowania – jest to lekcja etyki, krytycznego myślenia oraz budowania odpowiedzialności za podejmowane decyzje. Wreszcie – wyobraźcie sobie Państwo radę rodziców nie jako grupę uczestniczącą w zebraniach i akceptującą pomysły innych, lecz jako inicjatorów i sojuszników w realizacji misji edukacji finansowej, gdzie wspólne warsztaty dla uczniów prowadzone z nauczycielami np. na temat budżetu domowego budują edukacyjne mosty między murami szkoły a progiem każdego domu. To może nie być utopia, ale rzeczywistość, którą Państwa szkoła może stworzyć już dziś, włączając edukację finansową w treści kształcenia niemal wszystkich przedmiotów szkolnych oraz do programu wychowawczo-profilaktycznego jako jednego z filarów wychowania dzieci i młodzieży.

Dlaczego warto to zrobić? Odpowiedź jest prosta: w erze, w której portale zakupowe i aplikacje płatnicze kuszą jednym kliknięciem, a reklamy szepczą o możliwości odniesienia natychmiastowej, wyjątkowej korzyści, dzieci i młodzież potrzebują więcej niż wiedzy – potrzebują kompasu do poruszania się w skomplikowanym świecie finansów. Podstawą tego kompasu może być dobrze zaprojektowany program wychowawczo-profilaktyczny szkoły, traktowany jako żywy dokument szkoły, który rezonuje z życiem bliskim uczniom, bo przecież finanse są wokół każdego z nas, od dziecka. Państwo, jako liderzy społeczności szkolnej, macie moc, by ta edukacja stała się powszechna – nie była modą, lecz normą. Bo gdy edukacja finansowa stanie się powszechna już na etapie szkoły podstawowej, zmienią się nie tylko portfele uczniów, ale i ich serca: uczniowie nauczą się rozsądnie gospodarować i dzielić zasobami, szanować pracę innych, patrzeć w przyszłość z nadzieją i optymizmem. Wyobraźcie sobie Państwo swoich absolwentów – mądrych finansowo[23], pewnych siebie, etycznych liderów życia społecznego i gospodarczego, którzy nie boją się ryzyka, ponieważ wiedzą, jak je oswoić. To oczywiście jest wyzwanie, ale włączając finanse do szkolnego zestawu programów nauczania i programu profilaktyczno-wychowawczego szkoły, budujecie Państwo nie tylko program edukacji finansowej – budujecie przyszłość swoich uczniów. Niech ten poradnik i pakiet edukacji finansowej, dostępny dla wszystkich szkół podstawowych w Polsce, będzie iskrą, która rozpali w uczniach Państwa szkół pasję do mądrego gospodarowania pieniędzmi, a także do stawania się skutecznymi liderami, dokonującymi świadomych wyborów i podejmującymi odpowiedzialne decyzje ekonomiczne, oparte na rzetelnej wiedzy i sprawdzonych informacjach.

[23] Por. D. Ramsey, R. Cruze, *Dzieci mądre finansowo*, Szaron, Ustroń 2021.

LITERATURA, DOKUMENTY I STRATEGIE WSPIERAJĄCE

Covey S., *7 nawyków skutecznego nastolatka*, Rebis, Poznań 2016.

Covey S.R., *8.nawyk. Od efektywności do wielkości i odkrycia własnego głosu*, Rebis, Poznań 2005.

Covey S.R., *7 nawyków skutecznego działania*, Rebis, Poznań 2007.

Covey S.R., *The Leader in Me*, Simon&Schuster Ltd., London 2008.

Kilar W., Rachwał T., *Przedsiębiorczość w edukacji przedszkolnej i szkole podstawowej w warunkach zmian podstawy programowej*, [w:] *Kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych*, red. T. Rachwał, Wydawnictwo Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2019, s. 122–141, http://czytelnia.frse.org.pl/ksztaltowanie-kompetencji-przedsiebiorczych/ (dostęp: 13.09.2025).

Kiyosaki R.T., *Mądre bogate dziecko. Pobudź finansową inteligencję swojego dziecka*, Instytut Praktycznej Edukacji, Gniewoszów 2014.

Korczak J., *Bankructwo małego Dżeka*, Fundacja Warszawski Instytut Bankowości, Warszawa, 2024.

Orłowski W.M., *Ekonomia dla ciekawych, czyli co zeznał porwany profesor*, Rebis, Poznań 2022.

Rachwał T., *Przedsiębiorczość jako kompetencja kluczowa w systemie edukacji*, [w:] *Kształtowanie kompetencji przedsiębiorczych*, red. T. Rachwał, Wydawnictwo Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2019, s. 16–34, http://czytelnia.frse.org.pl/ksztaltowanie-kompetencji-przedsiebiorczych/ (dostęp: 13.09.2025).

Rachwał, T., Waliszewski, K., Musiał, M., Warchlewska, A., Wojciechowska, M., *Moduł ekonomiczno-finansowy w szkole podstawowej. Komentarz dydaktyczny* [w przygotowaniu]. Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2026.

Ramsey D., Cruze R., *Dzieci mądre finansowo*, Szaron, Ustroń 2021.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r., poz. 356, z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 11 marca 2026 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym (Dz.U. z 2026 r., poz. 378, z późn. zm.).

Sitek M., Wasilewska O., *Umiejętności finansowe młodzieży. Główne wyniki badania PISA 2022*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2024, https://ibe.edu.pl/images/publikacje/PISA/2022/PISA-2022-Umiejetnosci-finansowe.pdf (dostęp: 15.04.2026)

Urbaniec M., Rachwał T., Sekścińska K., Ślusarczyk R., Gołębiowska M., Leśniak H., Miłoś C., Ostafiński K., *Edukacja ekonomiczna z perspektywy nauczycieli różnych przedmiotów w szkołach podstawowych i ponadpodstawowych: raport z badania*, Fundacja Warszawski Instytut Bankowości, Warszawa 2024, https://ree2024.pl/wp-content/uploads/2025/01/Raport-z-badania-2024.12-Edukacja-ekonomiczna-z-perspektywy-nauczycieli-roznych-przedmiotow-w-szkolach-podstawowych-i-ponadpodstawowych.pdf (dostęp: 13.09.2025).

Komisja Europejska, OECD/INFE, *Ramy kompetencji finansowych dla dzieci i młodzieży w Unii Europejskiej*, Komisja Europejska, OECD/INFE 2023, https://finance.ec.europa.eu/document/download/7540153e-7d3b-4d81-8bed-0cf8a80be53b_pl?filename=230927-financial-competence-framework-children-youth_pl.pdf (dostęp: 13.09.2025).

Rada Ministrów RP, *Krajowa Strategia Edukacji Finansowej. Polityka na rzecz rozwijania kompetencji finansowych*, Uchwała nr 71 z dnia 25 czerwca 2024 r., Warszawa 2024, https://www.gov.pl/attachment/897253d7-1429-4143-9ba5-ec1d43ea6d04 (dostęp: 13.09.2025).

ANEKS

ZAŁĄCZNIK NR 1. SPIS SCENARIUSZY LEKCJI

1. DORADZTWO ZAWODOWE

- Agnieszka Koniuch-Sarniak, *Zawody a zarobki – co wpływa na wysokość wynagrodzenia?*
- Mirosław Żurek, *Zawody, budżet i dobre decyzje – praktyczna lekcja doradztwa zawodowego z Dżekiem*
- Tomasz Magnowski, *„Żeby mieć – trzeba wiedzieć" – zanim zaczniesz budować własny kapitał*
- Alicja Radecka, *Ile kosztuje dorosłość?*
- Katarzyna Pluta, *Zawody w przyszłości – jak być sprzedawcą w XXI wieku?*
- Anna Sarczyńska, *Ekonomia w moim życiu – pierwszy krok w stronę zawodu*
- Anna Sarczyńska, *Mały Dżek, wielkie decyzje – o wyzwaniach młodego przedsiębiorcy*

2. GEOGRAFIA

- Agnieszka Świętek, *Szkolna strefa Eko Chillout – projektujemy relaks dla uczniów i zysk dla planety*
- Agnieszka Świętek, *Misja: Litwa i Białoruś – plan podróży z głową, mapą i portfelem*
- Bernard Bińczycki, *Zwiedzamy Europę – czy wspólna waluta jest nam potrzebna?*
- Bernard Bińczycki, *Gospodarka Polski – mocne strony i wyzwania na rynku europejskim*
- Anna Bobińska, *Miasto pełne pokus – jak przestrzeń wpływa na nasze decyzje finansowe*
- Anna Bobińska, *Mapa, waluta i marzenia – planujemy podróż*

3. HISTORIA

- Jakub Garncarz, *Zamień krowę na monetę – historia pieniądza na wieszaku*
- Beata Bawej-Lisiecka, *Jak krążył złoty dukat w społeczeństwie średniowiecznym?*
- Wiktoria Knap, *Folwark szlachecki i handel zbożem Wisłą do Gdańska – gospodarka towarowo-pieniężna i źródła dochodu*
- Beata Bawej-Lisiecka, *Zostań XIX-wiecznym kapitalistą*
- Patrycja Kopcińska, *Gospodarka to podstawa!*
- Wiktoria Knap, *Rewolucja przemysłowa i zmiany w świecie finansów*

4. JĘZYK ANGIELSKI

- Izabela Krzak-Borkowska, *My Own Lemonade Stand – wprowadzenie do przedsiębiorczości*
- Magdalena Bubula, *Jack Wants a Bike! – Let's Talk about Money and Banks*
- Magdalena Bubula, *Don't Go Bankrupt, Jack! Let's Run a School Shop*
- Bernadeta Botwina, *Financial Detectives – Find the Risk!*
- Bernadeta Botwina, *Public Money 101 – How Taxes Keep the Country Running*
- Anna Kowalczyk, *Bankruptcy of Little Jack – a Poem Version*

5. JĘZYK POLSKI

- Rafał Mazur, *Samemu czy z pomocą innych? O drodze Dżeka Fultona na szczyt*
- Maria Kinga Orlicz, Marzanna Kostecka-Biskupska, *Od talentu do sukcesu – „Przypowieść o talentach" (Ewangelia wg św. Mateusza)*
- Beata Bawej-Lisiecka, *Czy każdy prezent jest dla nas dobry?*
- Małgorzata Juda-Mieloch, *Czy pieniądze są w życiu najważniejsze? – interpretujemy przesłanie mitu o królu Midasie*
- Rafał Mazur, *Gratisy, pożyczki i inne promocje – mały Dżek w świecie biznesu*
- Anna Molenda, *Czy pieniądze rosną na drzewach? – „Pinokio" jako utwór o szybkich zyskach i ryzykownych decyzjach*
- Ewa Grodecka, *Kooperatywa w naszej klasie, czyli...*
- Judyta Boczek, *A gdyby tak Dżek ubezpieczył rowery?*
- Karol Baranowski, *„GroszScrooge" – ekonomiczna opowieść o przemianie chciwca*
- Judyta Boczek, *Reklama dźwignią handlu – tworzymy reklamę dla kooperatywy Dżeka Fultona*
- Maria Kinga Orlicz, Marzanna Kostecka-Biskupska, *Rozsądek i wyobraźnia w zarządzaniu pieniędzmi, czyli rozważania z Panem Cogito (Zbigniew Herbert „O dwu nogach Pana Cogito")*
- Małgorzata Juda-Mieloch, *O pożytkach edukacji finansowej w satyrze Ignacego Krasickiego „Oszczędność"*

6. LEKCJA BIBLIOTECZNA

- Judyta Boczek, *Organizujemy „Kiermasz książek im. Dżeka Fultona"*
- Karol Baranowski, *Giełda książki – jak mądrze inwestować w książki i kapitał wiedzy*

7. MATEMATYKA

- Alicja Gawrońska, *Radość się mnoży, gdy budżet się zgadza – planujemy klasową imprezę i zarządzamy budżetem*
- Małgorzata Grzegorczyk, *Czy warto kupić więcej? Cena jednostkowa i promocje*
- Bożena Maj-Tatsis, Marta Pytlak, *Która subskrypcja się opłaca? – porównujemy oferty dla dzieci i młodzieży*
- Justyna Garncarz, *Agenci Cyfrowi na tropie – matematyka na zakupach*
- Magdalena Glac, *Finanse w walizce*
- Agnieszka Wojtasiak-Terech, *Złotówka do złotówki – jak mnożyć pieniądze*
- Alicja Gawrońska, *Łowcy okazji – analiza promocji sklepowych i rzeczywista wartość rabatów*
- Katarzyna Kuziak, *Jak zaplanować wydatki na emeryturze? Oszczędzanie i korzystanie ze zgromadzonych środków*
- Krystian Bigos, *Odsetki od oszczędności, czyli jak działa procent składany*
- Sylwia Kmieć, *Pożyczka czy kredyt? Jak mądrze pożyczać pieniądze*
- Krystian Bigos, *Zysk czy strata? – inwestycja w akcje i obligacje skarbowe*
- Małgorzata Grzegorczyk, *Ubezpieczenie – koszt czy ochrona?*

8. WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

- Bernard Bińczycki, *Znam swoje prawa – ochrona konsumentów w gospodarce rynkowej*
- Bernard Bińczycki, *Budżet państwa – na co są przeznaczane nasze podatki?*
- Bernard Bińczycki, *Finanse samorządowe. Jak dbać o codzienne sprawy mieszkańców?*
- Bernard Bińczycki, *Budżet domowy – jak pogodzić wydatki z naszymi możliwościami?*
- Agnieszka Świętek, *Nastolatki rządzą… kasą! Rodzinna gra o zrównoważony budżet domowy*

9. ZAJĘCIA Z WYCHOWAWCĄ

- Anna Śniegulska, Justyna Meissner-Łozińska, *Obiad za dychę – jak Dżek gotował i nie zbankrutował*
- Julia Garncarz, *Trzy skarbonki, jeden cel, czyli jak nie wydać wszystkiego od razu*
- Justyna Miklaszewska, *Wartości mają wartość – wybory finansowe i emocjonalne w codzienności nastolatka*

10. ZEBRANIE Z RODZICAMI

- Julia Garncarz, *WOP: wydaj, oszczędź, podziel się – o pieniądzach w wychowaniu dziecka*
- Anna Warchlewska, *ABC budowania inteligencji finansowej dziecka*
- Jakub Garncarz, *Edukacja finansowa zaczyna się w domu – wprowadź dziecko w świat pieniędzy mądrze i bez stresu*
- Maria Kinga Orlicz, Marzanna Kostecka-Biskupska, *Jak nauczyć nastolatka odpowiedzialności finansowej w świecie pokus i emocji?*

ZAŁĄCZNIK NR 2. SPIS GIER

1. GRY TERENOWE

- Natalia Stawska, *Gra w rynek*
- Celestyna Miłoś, *Kilka kroków do własnej firmy*
- Łukasz Szewczyk, Witold Gradoń, *Misja: bankowe wyzwanie*
- Anna Pospieszna, *Otwieramy sklepik szkolny*
- Paweł Marciniak, Adam Olbrycht, *Rodzinny budżet*
- Maciej Raszewski, Aleksandra Bełkowska-Gołoś, *Truchtem przez ubezpieczenia społeczne*

2. GRA PLANSZOWA

- „Galaktyczne finanse”

ZAŁĄCZNIK NR 3. SPIS STUDIÓW PRZYPADKÓW

- Maciej Raszewski, Aleksandra Bełkowska-Gołoś, *Krystyna myśli o emeryturze*
- Agnieszka Wojtasiak-Terech, *Po co mi finansowa poduszka bezpieczeństwa?*
- Jakub Garncarz, *Podatki w służbie społeczeństwa – gdzie trafiają pieniądze z paragonu?*
- Łukasz Szewczyk, Witold Gradoń, *Zanim pożyczysz – jak wybrać najlepszy kredyt?*
- Jakub Garncarz, *Zguba nie musi być katastrofą – jak chronić swoje finanse?*

ZAŁĄCZNIK NR 4. SPIS TREŚCI PRZEWODNIKA *ROZWÓJ KOMPETENCJI FINANSOWYCH UCZNIÓW. PRZEWODNIK DLA NAUCZYCIELI SZKÓŁ PODSTAWOWYCH*

Wprowadzenie

1. Edukacja finansowa w rozwijaniu kompetencji uczniów
1.1. Rola nauczyciela w kształtowaniu kompetencji finansowych uczniów klas IV–VIII
1.2. Edukacja finansowa w podstawie programowej
1.3. Powiązanie edukacji finansowej z realiami życia codziennego
1.4. *Bankructwo małego Dżeka* jako przykład powieści finansowej dla uczniów

2. Wprowadzanie uczniów w świat finansów
2.1. Mechanizmy rynku finansowego
2.2. Zarządzanie budżetem osobistym
2.3. Jak rozwijać inteligencję finansową uczniów?
2.4. Odpowiedzialne korzystanie z usług finansowych
2.5. Jak zachęcać do zakładania miniprzedsiębiorstwa szkolnego lub spółdzielni uczniowskiej?
2.6. Zagadnienia związane z rolą państwa w gospodarce

3. Narzędzia i metody kształcenia w zakresie finansów
3.1. Metody aktywizujące
3.2. Gry i symulacje w edukacji finansowej
3.3. Korzystanie z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych i innowacyjnych środków dydaktycznych
3.4. Jak integrować edukację finansową z innymi przedmiotami?
3.5. Współpraca z instytucjami publicznymi, podmiotami sektora finansowego i organizacjami edukacyjnymi
3.6. Ewaluacja i mierzenie efektów kształcenia

Rekomendowane instytucje i organizacje

Bibliografia

O Koordynatorze i Autorach przewodnika

ZAŁĄCZNIK NR 5. SPIS TREŚCI PORADNIKA *MOJA INTELIGENCJA FINANSOWA.* PORADNIK DLA UCZNIÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH

Wprowadzenie

Ekipa Finansowych Spryciarzy

1. Pieniądze i transakcje finansowe
1.1. Czym są pieniądze i jakie mają formy
1.2. Jak działają banki
1.3. Płatności online i bezpieczeństwo finansowe w sieci
1.4. Co to jest inflacja i dlaczego ma wpływ na nasze finanse

2. Planowanie i zarządzanie własnymi finansami
2.1. Co to jest inteligencja finansowa i dlaczego warto ją rozwijać
2.2. Dlaczego warto oszczędzać i określać własne cele finansowe
2.3. Jak tworzyć budżet osobisty (domowy)
2.4. Zachcianki zakupowe a potrzeby
2.5. Odpowiedzialna konsumpcja

3. Ryzyko w zarządzaniu finansami i konsekwencje decyzji finansowych
3.1. Brakuje Ci pieniędzy? – Czym są pożyczki i kredyty oraz jak je odpowiedzialnie zaciągać
3.2. Ubezpieczenia – jak chronić siebie i rodzinę przed nieprzewidzianymi zdarzeniami
3.3. Oszustwa finansowe – jak się przed nimi bronić
3.4. Warto myśleć o przyszłości – konsekwencje decyzji finansowych

4. Przedsiębiorczość i otoczenie rynku finansowego
4.1. Jak gospodarka i rynek pracy wpływają na nasze finanse
4.2. Moje pierwsze pieniądze – kieszonkowe i pierwsza praca
4.3. Przedsiębiorczość w praktyce – jak stworzyć własny biznes
4.4. Jak pozyskać finansowanie na start własnego biznesu
4.5. Działajmy wspólnie w pierwszym biznesie – zakładanie miniprzedsiębiorstwa szkolnego lub spółdzielni uczniowskiej
4.6. Dlaczego płacimy podatki i jaka jest ich rola dla społeczeństwa oraz gospodarki narodowej i lokalnej
4.7. Inwestowanie i moja przyszłość finansowa

5. Zbiór zadań, ćwiczeń i quizów

Rekomendowane instytucje i organizacje

Indeks rzeczowy haseł

O Koordynatorze i Autorach poradnika

„Dlaczego nie mamy możliwie wcześniej nauczyć dziecka, czym jest pieniądz, wynagrodzenie za pracę, aby czuło wartość, złe i dobre strony posiadania?"

Janusz Korczak

Poradnik dla dyrektorów i rad rodziców „Rozwój kompetencji finansowych uczniów" jest częścią zestawu materiałów do nauczania zagadnień finansowych w klasach IV–VIII. W skład całego zestawu wchodzą:

- **poradnik dla uczniów** „Moja inteligencja finansowa",
- **przewodnik dla nauczycieli** „Rozwój kompetencji finansowych uczniów",
- **poradnik dla dyrektorów i rad rodziców** „Rozwój kompetencji finansowych uczniów",
- **słownik pojęć finansowych**,
- **komplety scenariuszy wraz z prezentacjami** do przedmiotów: język polski, matematyka, geografia, historia, wiedza o społeczeństwie, język angielski, lekcja biblioteczna, a także na zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego, zajęcia z wychowawcą i zebrania z rodzicami,
- **gry terenowe, studia przypadku i gra planszowa** „Galaktyczne finanse".

Edukacja finansowa to rozwijanie u uczniów wiedzy m.in. o pieniądzach, oszczędzaniu i podejmowaniu odpowiedzialnych decyzji. Scenariusze lekcji znajdujące się w zestawie pozwalają ją prowadzić na wielu przedmiotach – bez dodatkowych godzin i zmian w programie. Ich ogromną zaletą jest to, że są zgodne z podstawą programową.

Przygotowane materiały mają wspierać nauczycieli oraz pomagają w przystępny i praktyczny sposób wprowadzać temat finansów do codziennych spotkań z uczniami. Dzięki nim dzieci i młodzież zaczną poznawać wartość pracy i pieniędzy oraz będą uczyć się bezpiecznie poruszać się w świecie finansów i ekonomii już od najmłodszych lat.

Zestaw materiałów edukacyjnych powstał jako element realizacji założeń **Krajowej Strategii Edukacji Finansowej**. Materiały w wersji drukowanej trafiły do każdej szkoły podstawowej w Polsce. Wersja elektroniczna jest dostępna na stronie:
https://www.gov.pl/web/finanse/materialy-edukacyjne

ISBN 978-83-979868-4-8

Ministerstwo Finansów
FUNDUSZ EDUKACJI FINANSOWEJ
WARSZAWSKI INSTYTUT BANKOWOŚCI

Sfinansowano ze środków Funduszu Edukacji Finansowej, którego dysponentem jest Minister Finansów i Gospodarki. Realizatorem Zadania jest Fundacja Warszawski Instytut Bankowości.